

ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. У статті проаналізовано рівень державної підтримки сільськогосподарських підприємств, її основні форми та рівень забезпечення від загальної потреби. Досліджено сутність понять «державна підтримка» та «державна допомога», форми їхнього впливу на сільськогосподарські підприємства. Розглянуто органи, які зацікавлені у реформуванні системи державної фінансової підтримки сільськогосподарських підприємств за відповідними напрямками та строками реалізації.

Ключові слова: державна підтримка, фінансування, сільськогосподарське підприємство, бюджетні кошти, держава, ресурси.

Summary. The article analyzes the level of state support of agricultural enterprises, its basic form and level of the total need. The essence of the concepts of «state support» and «state aid» forms of their impact on agricultural enterprises. Considered bodies interested in reforming the system of state financial support agricultural enterprises in the relevant areas and timing of implementation.

Key words: State support and financing agricultural enterprise budget, state resources.

Постановка проблеми. Участь держави у сфері аграрної політики здійснює вагомий вплив за допомогою державних механізмів на сільськогосподарські підприємства і в першу чергу шляхом прийняття відповідних законів, запровадження різноманітних програм розвитку, надання соціальних пільг та соціального забезпечення суб'єктам сільськогосподарського виробництва. Проте це далеко не всі можливості напрямів аграрної політики держави. Слід зазначити, що аграрний сектор економіки є досить своєрідним, і хоча він залежить великою мірою від природно-кліматичних умов, все ж велику роль у розвитку цієї галузі господарства відіграє державне втручання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серед теоретичних досліджень, увага яких приділена як практичним, так і теоретичним аспектам державної фінансової підтримки сільськогосподарських підприємств, механізму їх функціонування і регулювання, є низка наукових розробок: В. Валентинова, А. Верзуна, М. Гладія, М. Дем'яненко, І. Комарова, В. Крупського, П. Лойко, А. Мазура, С. Майстро, М. Месель-Веселяка, М. Мозгового, О. Ривака, В. Русана, Н. С. Танклевської, О. Терещенка, А. Юрченко та інших. Проте треба зазначити, що в зазначеній проблемі є ще багато недосліджених питань, які потребують не лише дискусійного вирішення, але й постановки. Позитивним фактом є те, що в науковому сприйнятті

ця проблема досліджується з різних точок зору і має вагоме підґрунтя для реалізації.

Метою статті є дослідження форм і методів державної підтримки сільськогосподарських підприємств України, спрямованих на підвищення їх конкурентоспроможності, та обґрунтування концептуального підходу до формування системи державного регулювання сільськогосподарського виробництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сфері державного регулювання сільськогосподарського виробництва значна увага приділяється опосередкованим формам державної підтримки сільськогосподарських підприємств, що являють собою систему заходів зі створення сприятливих організаційно-економічних умов для їх функціонування та розвитку [6]. В умовах інтеграції України у ЄС було прийнято відповідні реформи, які сприяють цьому процесу.

Так, у 2013 р. розроблено Проект ЄС «Гармонізація системи державних закупівель в Україні зі стандартами ЄС», що виконується консорціумом на чолі з Crown Agents Ltd. Загальна мета Проекту полягає у сприянні розвитку сталої і послідовної системи управління державними фінансами шляхом створення всеосяжної та прозорої нормативно-правової бази і ефективної інституційної інфраструктури у сфері державних закупівель, а також удосконаленні підзвітності та професійної

© О. О. Синенко, 2017

Бібліографія ДСТУ:

Синенко О. О. Фінансовий механізм державної підтримки сільськогосподарських підприємств / О. О. Синенко // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. — 2017. — № 2 (38). — С. 92–95.

References (APA):

Sylenko, O. O. (2017). *Finansovyi mekhanizm derzhavnoi pidtrymky silskohospodarskykh pidpriemstv* [Financial mechanism of state support of agricultural production]. *Visnyk Berdianskoho universytetu menedzhmentu i biznesu*, 2 (38), 92–95 (in Ukr.)

етики органів державної влади у сфері державних закупівель і розвитку національної системи державної допомоги в Україні [1].

Згідно із Законом України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» [5], ухваленим у липні 2014 року, основні органи, які зацікавлені у реформуванні системи державної допомоги та відповідають за їх реалізацію, наведено на рис. 1.

Основна ціль цього проекту — надати уряду, зацікавленим державним органам і установам України, громадськості початковий аналіз цілей, масштабу, основних отримувачів загальних сум державної підтримки — суб'єктів господарювання в Україні за останні роки. Аналогічних досліджень в Україні не проводилось. При цьому доцільно визначити сутність понять «державна підтримка»

Рис. 1. Органи державної підтримки суб'єктів господарювання (згруповано автором за даними [5])

і «державна допомога» та форми їх впливу на сільськогосподарські підприємства (рис. 2).

Закон України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» визначає державну допомогу суб'єктам господарювання як підтримку у будь-якій формі за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів, що спотворює або загрожує спотворенням економічній конкуренції, створюючи переваги для виробництва окремих видів товарів чи провадження окремих видів господарської діяльності. Заходи державної підтримки мають бути спрямовані на сприяння загальному економічному розвитку і сталому зростанню. Нині ідеологія державної підтримки орієнтована на економічний прагматизм, що виражається в збільшенні віддачі кожної гривні бюджетних коштів. Сільськогосподарські підприємства мають більш високий рівень віддачі фінансових вкладень за рахунок масштабів виробництва. З цих позицій цілком зрозуміла нинішня структура розподілу бюджетного фінансування розвитку аграрного виробництва. Однак вона не відповідає гостроті проблеми фінансового забезпечення для різних за обсягами виробництва сільськогосподарських підприємств [5].

У світовій практиці для розподілу бюджетних коштів на підтримку сільського господарства враховується не лише економічний, а й соціальний, культурний, історичний, екологічний аспекти. У цьому контексті будується й концепція сталого розвитку аграрного виробництва і сільських територій, яка домінує в економічній та аграрній політиці розвинутих країн. Наприклад, в США близько 70 % бюджетних дотацій отримують найменші за розмірами виробництва сільськогосподарські товаровиробники. Розглянемо рівень державного фінансування аграрних підприємств нашої країни та деяких розвинутих країн світу. Дані про фактичні обсяги середньої щорічної державної підтримки сільського господарства в окремих країнах світу наведені в табл. 1.

Як показують дані табл. 1, фактичні обсяги щорічної державної підтримки сільського господарства в розвинутих країнах світу суттєво відрізняються: від 210 у Новій Зеландії до 92 млрд. дол. США у країнах ЄС. Досвід розвитку сільського господарства європейських країн і забезпечення конкурентоспроможності їх аграрних підприємств на світовому ринку вказує на провідну роль держави та державної підтримки в цьому процесі [4].

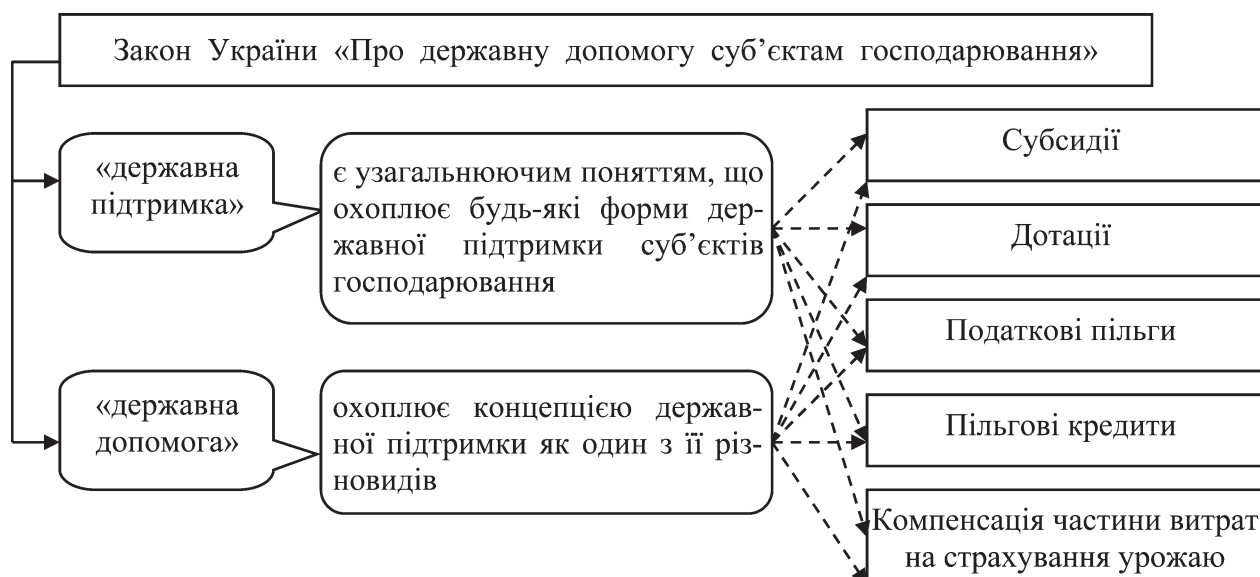

Рис. 2. Структура державної підтримки сільськогосподарських підприємств (згруповано автором за даними [5])

Таблиця 1
Обсяги державного фінансування сільськогосподарських підприємств розвинених країн (розраховано автором за даними [3])

Країна	Обсяги фінансування, млн. дол.
Австралія	450
Нова Зеландія	210
Канада	4850
США	23679
Європейський Союз	92390
Японія	35472

Для нашої країни, яка є членом Світової організації торгівлі (СОТ), державне фінансування сільськогосподарських підприємств поділяється на певні категорії: «зелений кошик», «синій кошик», «жовтий кошик». Перший включає в себе заходи державної підтримки, які не впливають або впливають несуттєво на торгівлю й виробництво [7]. Наприклад, маркетинг, перепідготовка та підвищення кваліфікації працівників, культурно-освітня діяльність у сільській місцевості, прикладні розробки у сфері розвитку сільськогосподарського виробництва.

На сьогодні механізм державного фінансування в аграрному секторі економіки України здатен забезпечити не більше 10–20 % загальної потреби. Відтак постійне недофінансування галузі на рівні 80–90 % призводить до суттєвого зниження ефективності використання бюджетних коштів та не спричинює стрімке підвищення показників розвитку галузі [7, с. 3]. Необхідні нові ефективні зміни у напрямі державної фінансової підтримки сільськогосподарських підприємств. У цьому напрямі прийнято План заходів із ви-

конання Міністерством аграрної політики України та центральними органами виконавчої влади, діяльність яких спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України (КМУ) через міністра аграрної політики та продовольства України, Програми діяльності КМУ і Коаліційної угоди, прийнятої у 2015 р. [6]. При виконанні Реформи сільського господарства до 2020 р. передбачаються певні зміни і для сільськогосподарських підприємств у частині державної фінансової підтримки:

1) до 1 червня 2017 р. розроблення нової системи оподаткування, яка стимулюватиме розвиток сільськогосподарського виробництва;

2) вдосконалення системи державної підтримки сільськогосподарського виробництва, забезпечення її прозорості (менша кількість програм, чітке і недвозначне формулювання вимог до заявників) (II квартал 2015 р.);

3) державна підтримка фермерських господарств, малих та середніх сільськогосподарських товаровиробників шляхом надання пільгових кредитів, у тому числі довгострокових, для фінансування проектів, спрямованих на виробництво (з можливою подальшою переробкою) сільськогосподарської продукції, та здешевлення страхових платежів (премій) за договорами страхування сільськогосподарських культур від ризику загибелі (починаючи з I кварталу 2016 року);

4) забезпечення законодавчого врегулювання та практичне запровадження фінансових інструментів на ринках сільськогосподарської продукції (аграрні розписки, ф'ючерсні і форвардні контракти, у тому числі укладені на світових товарних та фондових біржах) (I квартал 2015 року);

5) залучення в організований аграрний ринок малих та самозайнятих форм господарюван-

ня (особистих селянських господарств) за умови дотримання такими господарствами законодавчо встановлених вимог щодо якості та безпечності харчової продукції, законодавче закріплення сімейного типу господарювання (сімейних фермерських господарств) з наданням їм статусу сільськогосподарських товаровиробників, розвиток дрібних та сімейних фермерських господарств на засадах їх кооперації та об'єднання (IV квартал 2015 року);

б) приватизація державних підприємств, підпорядкованих Мінагрополітики, крім об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення та пам'яток культури;

7) сприяння залученню інвестицій міжнародних фінансових установ та країн-стратегічних партнерів України (зокрема, Європейський Союз, США, Китай) для реалізації проектів у агропромисловому комплексі;

8) зміна ролі аграрного фонду шляхом розроблення та сприяння прийняттю у новій редакції Закону України «Про державну підтримку сільськогосподарства України».

Висновки. Незважаючи на величезний потенціал, сільське господарство України досі залишається неефективним та неконкурентоспроможним, а ціла низка організаційних і фінансових проблем — нерозв'язаними. Потребує вдосконалення система державного регулювання та фінансування підприємницької діяльності в сільському господарстві, у т. ч. використання державою переважно фінансових, а не адміністративних важелів регулювання. Державна підтримка сільськогосподарського виробництва має бути орієнтована на інноваційний та інвестиційний розвиток сільськогосподарських підприємств. Державне фінансування сільськогосподарських підприємств в ринкових умовах господарювання є об'єктивною необхідністю.

Література

1. Звіт про результати дослідження державної підтримки суб'єктів господарювання в Україні за 2015 рік [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.eupublicprocurement.org.ua.

2. Крупський В. С. Можливості державної фінансової підтримки сільського господарства в Україні під час економічної кризи / В. С. Крупський // Науковий вісник НЛТУ України. — 2009. — Вип. 19.11. — С. 184–188.

3. Мазур А. Г. Державне фінансування сільськогосподарських підприємств / А. Г. Мазур // Економіка та управління АПК. — 2014. — № 2. — С. 35–39.

4. Майстро С. В. Напрями державної підтримки аграрного сектору та її вплив на конкурентоспроможність продукції на світовому ринку [Електронний ресурс] / С. В. Майстро. — Режим доступу : <http://www.academy.gov.ua/ej/ej2/txts/galuz/05msvpsr.pdf>.

5. Про державну допомогу суб'єктам господарювання : Закон України № 1555-VII від 01.07.2014 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. — Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1555-18>.

6. Реформа сільського господарства : Проект Верховної Ради України VIII скликання «Коаліційна угода» 2014 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://minagro.gov.ua/node/15654.3>.

7. Танклевська Н. С. Фінансовий потенціал як категорія управління фінансами підприємств / Н. С. Танклевська // Вісник Донбаської державної машинобудівної академії. — 2009. — № 2 (16). — С. 257–263.

References

1. The State Treasury Service of Ukraine (2015). Reporting on budget execution of the 2015. Retrieved from www.eupublicprocurement.org.ua (in Ukr.).

2. Krupskiy, V. S. (2009). *Mozhlyvosti derzhavnoi finansovoi pidtrymky silskoho hospodarstva v Ukraini pid chas ekonomichnoi kryzy* [Possibilities of state financial support of agriculture in Ukraine during the economic crisis]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, 19.11, 184–188 (in Ukr.).

3. Mazur, A. (2014). *Derzhavne finansuvannia silskohospodarskykh pidpriemstv* [State financing of agricultural enterprises]. *Ekonomika ta upravlinnia APK* [Economics and management of agro-industrial complex], 2, 35–39 (in Ukr.).

4. Maistro, S. V. *Napriamy derzhavnoi pidtrymky ahrarnoho sektoru ta yii vplyv na konkurentospromozhnist produktii na svirovomu rynku* [The directions of state support to the agrarian sector and its impact on the competitiveness of products in the world market]. Retrieved from <http://www.academy.gov.ua/ej/ej2/txts/galuz/05msvpsr.pdf> (in Ukr.).

5. The Verkhovna Rada of Ukraine (2014). On State Aid to Business Entities (The Law of Ukraine). Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1555-18> (in Ukr.).

6. The Verkhovna Rada of Ukraine (2014). Agriculture reform Draft of the Verkhovna Rada of Ukraine of the VIII convocation «Coalition agreement». Retrieved from <http://minagro.gov.ua/node/15654.3> (in Ukr.).

7. Tanklevska, N. S. (2009). *Finansovyi potentsial yak katehoriia upravlinnia finansamy pidpriemstv* [Financial potential as a category of financial management of enterprises]. *Visnyk Donbaskoi derzhavnoi mashynobudivnoi akademii*, 2(16), 257–263 (in Ukr.).